

ČAROBNI BREG JEZIKA

Poezija je ples, ekstatični kružni pokret, koji završava tamo gde i počinje; proza je više nalik hodu, linearnoj putanji, pokretu koji počinje u jednoj a završava u drugoj tački. Priznajem, nešto mi je oduvek smetalo u ovom poređenju, kojim je Pol Valeri odredio razliku između poezije i proze. Možda zato što sam poeziji uvek priznavao moć da nas prenese iz jedne u drugu tačku, a možda i zato što sam u vrhunskoj prozi uvek osećao i taj kružni, ekstatični element.

„Osetih svu našu nemoć, svu svoju tugu“. Ovim rečima Miloš Crnjanski, u tekstu *Objašnjenje Sumatre*, tom izuzetno značajnom tekstu, svojevrsnoj Filozofiji kompozicije srpske književnosti, opisuje trenutak neposredno pre nastanka pesme. Tom trenutku prethodili su putovanje, suočavanje sa raznolikim, zanosno lepim, haotičnim svetom, susreti sa drugim ljudima, čija su lica nestajala u magli tek što bi ih pogled pomilovao, kao i susret sa samim sobom, koji se dešava iznenada, onda kada ga najmanje očekujemo.

Možda me ljubav prema književnosti Miloša Crnjanskog navela na to da graničnu liniju između poezije i proze ne osetim kao čvrstu i postojanu, nego kao fluidnu i neuhvatljivu. Kao nešto što postoji, ali i kao nešto što za samu književnu umetnost nije bitno. U jednom trenutku, i poezija i proza učinile su mi se kao hod uz strminu brega, kao pokušaj uspona na njegov vrh. Proza mi je delovala kao sporo i uporno uspinjanje, uživanje u vidiku koji se ukazuje sa različitih tačaka te strmine, dok mi je poezija postala nalik na nekakvo neobično, kao u snu, lako kretanje, magnoveno prenošenje na vrh tog brega. Pogled sa vrha tog brega učinio mi se jedino važnim. A taj pogled u stanju su da nam pruže i velika proza i velika poezija.

U romanu *Doktor Faustus* Tomas Man na jednom mestu govori da je poezija savršeniji umetnički oblik od proze. Kao primer uzima pesmu *Bolesna ruža* (The Sick Rose) Vilijema Blejka. I zaista, metaforu bolesti koja u čvrst zagrljaj steže čoveka, Man je razvijao u nekoliko svojih romana, na više hiljada stranica. Tu istu metaforu Blejk je izrazio sa nekoliko poetskih slika, u osam stihova. Fasciniran time, Man govori o moći poezije da čitav jedan univerzum smesti u prostor malen, ne veći od ljuske oraha.

Kada se već pominje ljuska oraha, ovde bi se mogao načiniti jedan nestašni asocijativni skok u oblik književnog izraza koji podjednako grade poezija i proza – u dramu. Pisac, pesnik u najpunijem značenju te reči, u drami *Hamlet*, koja je poezija u najčistijem vidu, dovodi nas do vrha brega gde se ukazuje vidik koji nas ostavlja bez daha. Govoreći o tome da je Danska tamnica, i da je u svetu koji ga okružuje sputan, Hamlet zaključuje:

„Ja bih se mogao zatvoriti u orahovu ljusku, pa se ipak smatrati kraljem beskrajnog prostora, samo kad ne bih imao ružnih snova.“

Jedan od ružnih snova, čini mi se, jeste i taj da se stvari po svaku cenu definišu, oštro razdvoje jedna od druge. Kao i san o postojanju čvrste granice između poezije i proze.

Pravi san je prepuštanje govoru pesme, priče, romana... Otvoreni pogled sa vrha brega. A da se dospe na vrh tog brega nije potrebna telesna snaga, nego snaga mašte.

Ovaj breg načinjen je od jezika, i jeste čaroban. U romanu *Čarobni breg*, pogled sa vrha jasan je i intenzivan zbog neizlečive bolesti njegovih junaka. Pogled sa vrha čarobnog brega jezika takođe je obeležen graničnom situacijom. A to je čista ozarenost imaginacije, situacija nenarušivog zdravlja, trenutak večnosti.

To je trenutak kada se oseti ljubav i prema svim onim dalekim brdima, snežnim gorama, čak tamo do ledenog mora. Kada se šapatom izgovore reči kao: „Sumatra“. Kada se gube strah od smrti, i veze za okolinu. Trenutak u kom „sva ta zamršenost postade jedan ogroman mir i bezgranična uteha“.

Možda me je, ponavljam, upravo Miloš Crnjanski naučio tome da seobe iz jednog u drugi književni žanr nisu od presudnog značaja. I da su one, kao i seobe iz grada u grad, iz jedne u drugu državu, sa jednog na drugi kontinent, tek priprema za seobu o kojoj se ne može ništa suvislo reći, o kojoj u zemaljskim predelima može jedino da se čuti. Na vrhu brega, čarobnog brega jezika, iz tog ćutanja rađa se velika poezija. Kao za sebe, ali ipak onome do sebe, čovek tu izgovara ono što se nalazi na početku svake pesme i svake priče, izgovara svoju reč.